

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Jolanta Lenkiewicz-Broda,
Wizytator ds. ewaluacji, KO w Białymstoku

Podsumowanie wizyty studyjnej w Holandii w dn. 12-19.09.2010

Garść refleksji... z rowerem w tle

Bardzo lubię wyprawy (szczególnie rowerowe), a najbardziej te w nieznanne, nowe miejsca, takie prawdziwe „wędrowniki za horyzont”. Poznawanie nowych ludzi i nieznanych okolic – to prawdziwa przyjemność. Przed każdym takim wyjazdem staram się zdobyć jak najwięcej informacji o miejscach, które na mnie czekają, poznać ich historię i kulturę, zapamiętać szczegóły geografii, aby łatwiej poruszać się po nieznanym...

Gdy zbliżał się termin wizyty studyjnej, przejrzałam mapy, przewodniki, foldery i strony internetowe, mówiące o Holandii. Czytając o tym pięknym kraju zadałam sobie pytania: Jak się żyje na obszarze położonym w depresji, gdzie wszędzie pachną tulipany! Czy Holendrzy chodzą na co dzień w drewniakach? Zapoznałam się z ogólnymi zasadami funkcjonującego tam systemu szkolnictwa. Im bardziej zagłębiałam się w tematykę, tym więcej nasuwało mi się pytań:

- Na czym polega nadzór pedagogiczny i jak się go dokumentuje?
 - Jakie obszary działalności szkół objęte są ewaluacją?
 - Co w Holandii oznacza, że szkoła jest dobra?
 - W jaki sposób organizowana jest pomoc uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych?
 - Jak wyposażone są holenderskie szkoły?
 - Jaką rolę w oświacie odgrywają rodzice i samorząd?
 - Jak wygląda system kształcenia i doskonalenia nauczycieli?
- i wiele, wiele innych

Tygodniowy pobyt w pięknym miasteczku Leiden dał mi odpowiedź na powyższe pytania. Dzięki przemiłym gospodarzom widziałam urocze miejsca, obserwowałam codziennie rowerowe „wędrowniki” dorosłych do pracy i dzieci do szkół. Poznałam szczegóły holenderskiego systemu nadzoru pedagogicznego - jego założenia i cele oraz podobieństwa i różnice z nowym nadzorem polskim. Dzięki naszym opiekunom udało nam się poznać trochę Holandię „od kuchni” – jej mieszkańców i miejsca oddalone od wydeptanych szlaków turystycznych. Przez jeden dzień poczułam się jak prawdziwa Holenderka, kiedy to poruszaliśmy się po mieście w tłumie mieszkańców Leiden na... rowerach. Ilość tych ukochanych przeze mnie jednośladów, a także gęstość ścieżek rowerowych jest taka, że każdego przyjeźdnego przyprawia o zawrót głowy!

Ciekawe... rowerzysta w Holandii jest osobą uprzywilejowaną!

Wspólne wieczorne spotkania, wypełnione rozmowami, dawały możliwość dyskusji oraz refleksji nad tym, co w danym dniu poznaliśmy i zobaczyliśmy. A poznaliśmy wiele...

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

System edukacji w Holandii

W Holandii istnieją szkoły prowadzone zarówno przez państwo, jak i przez osoby i organizacje prywatne. Szkoły publiczne i prywatne mają na mocy prawa równy status, co oznacza, że wydatki państwa na edukację publiczną i edukację prywatną są jednakowe.

Ciekawe... w ramach swej autonomii w zakresie organizacji kształcenia szkoły mogą samodzielnie decydować o treściach i metodach nauczania. Tę autonomię ograniczają jednak standardy jakościowe określone przez Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki w przepisach dotyczących edukacji.

Obecne kierunki istotne dla rozwoju holenderskiego systemu edukacji to między innymi: "doskonałość", zapobieganie "wypadaniu z systemu", włączanie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do ogólnodostępnych szkół.

Etapy kształcenia

1. Szkolnictwo podstawowe (Primair onderwijs) – wiek: 5-12 lat

Szkolnictwo podstawowe składa się z Basisschool (szkoły podstawowej) i Speciale school voor basisonderwijs (specjalnej szkoły podstawowej). Kształcenie w szkole podstawowej jest bezpłatne.

Ciekawe... w odwiedzanej szkole podstawowej zachwyciły mnie jej baza i infrastruktura, wyposażenie pomieszczeń, niekonwencjonalne ustawienie ławek, liczne pomoce dydaktyczne – wszystko z myślą o uczniach, dostosowane do ich wieku. Miejsca zabaw w klasach dzieci młodszych, piękny plac zabaw i teren do rekreacji sprawiają, że szkoła może być przyjazna – również dla tych 4-latków.

W każdej klasie uczniowie podzieleni są na 3 poziomy:

- 2. uczniowie, którzy potrzebują dodatkowego wsparcia i pomocy*
- 3. uczniowie o przeciętnych zdolnościach i umiejętnościach*
- 4. uczniowie zdolni, utalentowani*

Nauczyciel zobowiązany jest natomiast dostosować treści i metody pracy do każdego z tych poziomów

5. Szkolnictwo średnie (Voortgezet onderwijs)

1. Szkoły przygotowujące do podjęcia studiów wyższych (**VWO** - Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs) - wiek: 12-18 lat
2. Szkoły średnie prowadzące kształcenie ogólne na wyższym etapie (HAVO – Hoger algemeen voortgezet onderwijs) – wiek: 12-17 lat
3. Szkoły średnie prowadzące kształcenie przedzawodowe (**VMBO** - Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs) - wiek: 12-16 lat
4. Szkoły średnie prowadzące kształcenie specjalne (Speciaal voortgezet onderwijs) – wiek: 12- 18/20 lat

Rekrutacja do szkół VMBO, HAVO i VWO odbywa się na podstawie oceny predyspozycji uczniów. W tym celu najczęściej w ostatniej klasie szkoły podstawowej przeprowadza się centralnie opracowane sprawdziany, które pozwalają ocenić poziom wiedzy i umiejętności uczniów.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Ciekawe... uczniowie cudzoziemcy, nie znający języka flamandzkiego, przed pójściem do szkoły uczęszczają rok lub dwa do tzw. szkoły językowej, w której poznają język i uczą się matematyki.

6. Kształcenie specjalne

Polityka oświatowa Holandii jest ukierunkowana na integrację dzieci ze specjalnymi potrzebami w ogólnodostępnych szkołach podstawowych. Celem jest umożliwienie dzieciom ze specjalnymi potrzebami uczęszczania do ogólnodostępnych szkół podstawowych. Zespołom ogólnodostępnych i specjalnych szkół podstawowych przyznaje się określony budżet, z którego mają być finansowane specjalna baza i pomoc dydaktyczna w ogólnodostępnych szkołach podstawowych. Szkoła, w której uczą się dzieci mające trudności w nauce, zatrudnia pedagoga specjalnego.

Kształcenie specjalne prowadzi się w dwóch następujących rodzajach szkół:

1. Specjalne szkoły podstawowe (speciale scholen voor basisonderwijs) dla dzieci mających trudności w nauce i problemy behawioralne, lub trudności w nauce i problemy rozwojowe.
2. Szkoły specjalne (speciaal onderwijs) prowadzące kształcenie specjalne dla dzieci niepełnosprawnych i dzieci, których kształcenie wymaga specjalnego podejścia, w grupie wiekowej obejmującej szkołę podstawową lub średnią, bądź obydwie te grupy.

Każde dziecko obowiązkowo uczęszcza do szkoły w pełnym wymiarze od pierwszego szkolnego dnia miesiąca następującego po jego piątym urodzinach. Dzieci muszą kształcić się w szkole w pełnym wymiarze przez 12 pełnych lat szkolnych i w każdym przypadku do końca roku szkolnego, w którym kończą 16 lat.

Ciekawe... chociaż kształcenie jest obowiązkowe od osiągnięcia przez dzieci wieku 5 lat, do szkół podstawowych uczęszczają niemal wszystkie 4-latki (99,3%). Do szkoły idą również w pierwszy szkolny dzień po swoich urodzinach.

Rok szkolny trwa co najmniej 200 dni od sierpnia do czerwca. Szkoły są czynne pięć dni w tygodniu. Zajęcia odbywają się przed południem i po południu, ale w szkole podstawowej nie prowadzi się na ogół zajęć w środowe popołudnia. O godzinach rozpoczynania i kończenia lekcji oraz czasie ich trwania decyduje organ prowadzący szkołę (zarząd szkoły).

Ciekawe... długość trwania lekcji jest różny, w zależności od przedmiotu – od 50 minut do 2 godzin.

Nie istnieją zalecenia dotyczące liczebności klas. Uczniowie są dzieleni według wieku i uczęszczają do klas o zróżnicowanym poziomie umiejętności.

Ciekawe... klasy w szkole podstawowej mają jednego nauczyciela do wszystkich przedmiotów. (nauczyciel w danej klasie co roku może się zmieniać), natomiast w szkole średniej uczą nauczyciele przedmiotu.

Ministerstwo Edukacji określa jedynie ramowy program oraz szczegółowe treści przedmiotów obowiązkowych. Szkoły samodzielnie opracowują plany i metody nauczania oraz wybierają materiały dydaktyczne. Same decydują o tym, ile czasu przeznaczają na poszczególne przedmioty i kiedy prowadzą lekcje tych przedmiotów. Jedynym ograniczeniem jest minimalna liczba lekcji w ciągu roku -

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

w publikowanych przez ministerstwo tabelach określa się zalecaną liczbę lekcji każdego przedmiotu i jest to kontrolowane.

Na zakończenie szkoły podstawowej uczeń otrzymuje świadectwo z informacjami o osiągnięciach w nauce i wskazówkami dotyczącymi wyboru szkoły średniej. Końcowe osiągnięcia uczniów ocenia się za pomocą ogólnokrajowych sprawdzianów. Przepisy nie określają zasad promocji. Szkoły starają się zapewnić ciągłość rozwoju ucznia.

Egzamin na zakończenie składa się z dwóch części: egzaminu wewnętrznego, organizowanego przez szkołę, i egzaminu. Egzaminy końcowe w średnich szkołach VMBO, HAVO i VWO składają się z dwóch części: egzaminu zewnętrznego przeprowadzanego centralnie i egzaminu wewnętrznego (szkolnego).

Nauczyciele

Nauczyciele szkół podstawowych kończą 4-letnie studia w wyższych szkołach zawodowych (HBO).

Ciekawe... nauczyciele ci posiadają kwalifikacje do uczenia wszystkich przedmiotów i wszystkich grup wiekowych na poziomie podstawowym, prowadzenia kształcenia specjalnego zarówno na poziomie podstawowym, jak i średnim oraz kształcenia dorosłych i kształcenia zawodowego.

Nauczycieli szkół średnich przygotowuje się w wyższych szkołach zawodowych (HBO) i uniwersytetach. Studia nauczycielskie w HBO dla nauczycieli szkół średnich kończą się uzyskaniem kwalifikacji I lub II stopnia. Studia te przygotowują do nauczania przedmiotów.

Ciekawe... nauczyciele, aby zostać zatrudnieni w szkole, przystępują do konkursu. W skład komisji konkursowej wchodzi dyrektor szkoły, 2 nauczycieli i przedstawiciel rodziców.

Ogólne zasady zarządzania na szczeblu szkoły

Zarówno prywatne, jak i publiczne szkoły podstawowe i średnie mają umocowany prawnie organ prowadzący, określany również jako „zarząd szkoły”. Organ prowadzący zajmuje się sprawami administracyjnymi i zarządza podległą mu szkołą lub szkołami, odpowiadając za wszystkie istotne aspekty organizacji szkoły.

Nadzór pedagogiczny

Nadzór nad jakością kształcenia sprawuje *Inspektorat Oświatowy* podległy Ministrowi Edukacji, Kultury i Nauki. Jego głównym zadaniem jest nadzorowanie i ocena jakości kształcenia oraz kontrola zgodności funkcjonowania szkół zgodnie z prawem. Najistotniejsze jest jednak motywowanie do poprawy jakości ich pracy.

Ciekawe... Holenderski Inspektorat Edukacji, choć formalnie podlega Ministerstwu Oświaty, to ma status instytucji niezależnej.

Planowe wizyty inspektorów w szkole odbywają się co 3 lata i są dla placówki bardzo ważne (jeżeli szkoła osiąga słabe wyniki, może spodziewać się inspektorów częściej).

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Szkoła jest zobowiązana do dostarczania inspektoratowi wyników ewaluacji wewnętrznej. Najważniejszym ogniwem dobrego nadzoru jest właśnie ewaluacja wewnętrzna. Szkoła najlepiej ocenia się sama. Inspektorzy na podstawie dokumentów szkolnych, wyników egzaminów wewnętrznych i zewnętrznych oraz przeprowadzonej przez szkołę autoewaluacji, „szacują ryzyko” i podejmują decyzje o dalszym postępowaniu. Gdy docierają do szkoły by przeprowadzić ewaluację zewnętrzną – znają już wyniki ewaluacji wewnętrznej. Na tej podstawie stawiają hipotezy, które następnie są weryfikowane podczas wizyty. Po wizycie powstaje raport jakościowy zawierający mocne i słabe strony, który jest przesyłany szkole.

Ciekawe... wizyta inspektorów w szkole trwa 1 dzień, raport mieści się na 1-2 stronach.

W przypadku szkół, które nie osiągają zadowalających efektów przeprowadzane jest dodatkowo badanie w szkole. Analizuje się wówczas dokumentację szkolną, tj. programy nauczania, podręczniki oraz plany pracy, a ponadto bada się postawy nauczycieli, poziom szacunku w relacjach interpersonalnych, atmosferę panującą w szkole, bezpieczeństwo dzieci w szkole oraz ich możliwości i potrzeby.

Szkoła osiągająca niezadowalające wyniki jest zobowiązana do ich poprawy w ciągu 2 lat. Brak takiej poprawy skutkuje odebraniem części budżetu lub nawet zamknięciem szkoły.

Oceniając kształcenie, Inspektorat kieruje się zasadą, że odpowiedzialność za jakość nauczania spoczywa przede wszystkim na samych placówkach edukacyjnych. Ocena szkoły dokonywana jest w oparciu o wyniki, ale również konteksty środowiskowe (pochodzenie uczniów, ich możliwości).

Ciekawe... wymagania wobec szkół uzależnione są między innymi od ilości uczniów zagrożonych problemami dydaktycznymi oraz uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Ewaluacja wewnętrzna i zewnętrzna... „Duet czy pojedynek?”

To tytuł ostatniego wystąpienia naszego przyjaciela dr. Jaapa van Lakervelda (po tygodniu pobytu w Leiden myślę, że nazwanie go naszym przyjacielem jest w pełni uzasadnione) Tytułem tym wzbudził naszą refleksję na temat relacji między ewaluacją zewnętrzną a wewnętrzną. Jeżeli obie stanowią duet, to powiodą nas do zamierzonego celu - **jak dwa koła roweru**. Jeżeli jest to pojedynek - ktoś musi polec (rower nie może przecież jechać w dwie strony naraz). Jaap stwierdził, że ewaluacja powinna służyć temu, aby się uczyć, lepiej zarządzać i kontrolować jakość. W procesie ewaluacji bardzo ważne miejsce zajmuje dialog. Bez względu na metody prowadzenia ewaluacji jest ona dialogiem między różnymi podmiotami. Przedstawił też najnowsze tendencje ewaluacji zewnętrznej w skali europejskiej.

Kim w tym całym procesie jest w Holandii inspektor?

... badaczem, doradcą, promotorem ewaluacji i autoewaluacji, ekspertem, sędzią mogącym nakładać sankcje, doradcą, autoewaluatorem swojej własnej pracy.

Ciekawe... miło nam było usłyszeć, że z polskim podejściem do ewaluacji w pewnych kwestiach jesteśmy nawet krok do przodu.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Na koniec...

Wielkie ukłony i podziękowania tym, dzięki którym ta wizyta była niepowtarzalna i efektywna, wymienianym już wcześniej naszym holenderskim przyjaciółom – Jaapowi i Joostowi. Dziękuję naszym polskim opiekunkom - Ani, Hani, Laurze, bez których pomocy trudno byłoby nam sobie poradzić. Buziaki dla niezastąpionej Tosi, dzięki której zrozumieliśmy wszystko, co do nas mówiono, a także mogliśmy kierować pytania, wyrażać swoje poglądy i opinie.

Po wizycie w Holandii nie boję się o przyszłość polskiego systemu nadzoru pedagogicznego. Upewniłam się, że kierunek dokonywanych zmian jest słuszny. Wokół ewaluacji w chwili obecnej toczą się liczne dyskusje – czasami nawet dosyć burzliwe, z których z pewnością „wykluje się” system sprawnie działający. Sądzę, że należy promować ewaluację a także (może nawet ważniejszą) autoewaluację i ich rolę w rozwoju i poprawie w jakości pracy polskich szkół. Jeżeli będziemy pracować nad tym, by ewaluacja była dla wszystkich podmiotów procesem uczenia się, to osiągniemy zakładane cele.

